

Mladi in zaposlovanje za določen čas v Evropi

Povzetek

Uvod

Z nastopom gospodarske in finančne krize leta 2008 je zaposlovanje mladih v Evropski uniji močno upadlo. Do sredine leta 2013 se je stopnja brezposelnosti med mladimi, starimi do 24 let, zvišala na več kot 23 %. Številni delavci v tej starostni skupini so zaposleni po pogodbah za določen čas in ne po pogodbah za nedoločen čas (42 % v primerjavi s samo 10 % delavcev, starih od 25 do 64 let). Čeprav so lahko pogodbe o zaposlitvi za določen čas odskočna deska za prehod iz izobraževanja v zaposlitev, lahko mladi ostanejo ujeti v negotovi zaposlitvi.

To primerjalno poročilo Evropskega centra za spremljanje prestrukturiranja temelji na podatkih dopisnikov v 28 državah članicah EU in na Norveškem. V njem so predstavljeni razlogi za rast števila pogodb o zaposlitvi za določen čas po vsej EU, obravnavan je tudi dostop mladih, ki delajo po pogodbah za določen čas, do socialnega varstva. Prinaša pregled ukrepov v različnih državah za urejanje uporabe teh pogodb, pogosto za spodbujanje prehoda na standardne pogodbe, na koncu pa so predstavljena mnenja socialnih partnerjev o tem vprašanju.

Ozadje politike

V večini evropskih držav je uporaba pogodb za določen čas urejena s predpisi, in sicer je omejeno trajanje pogodbe ter določeno, kolikokrat jo je mogoče podaljšati. Podrobnosti take ureditve in predpisana stopnja omejevanja pa se med državami zelo razlikujejo. V nekaterih državah, zlasti v Grčiji, Litvi, na Nizozemskem, Poljskem, v Romuniji in Španiji, so med krizo sprejeli ohlapnejše predpise, da bi spodbudili ustvarjanje delovnih mest, čeprav je bilo večinoma izrecno poudarjeno, da je to le začasno. V večini držav so

omejitve ohranili, v Italiji in na Slovaškem so jih poostрили, da bi spodbudili več delodajalcev k zaposlovanju delavcev po standardnih pogodbah. To kaže na zaskrbljenost po Evropi, ki je izražena tudi v sporočilu Komisije iz junija 2013 z naslovom *Skupna prizadevanja za mlade v Evropi*. Komisija v njem poziva k ukrepanju v zvezi z brezposelnostjo mladih ter poudarja, da je povečanje priložnosti za njihovo zaposlitev sicer prednostna naloga, a ne sme negativno vplivati na kakovost delovnih mest ali varnost zaposlitve.

Ključne ugotovitve

- V večini držav je uporaba pogodb o zaposlitvi za določen čas za mlade naraščala pred začetkom recesije leta 2008, in sicer zaradi prizadevanja delodajalcev, da bi lažje prilagodili svojo delovno silo spreminjajočim se razmeram na trgu. Pogostejša so postala tudi pripravništva in poskusne dobe, med katerimi so delodajalci lahko ocenili sposobnosti novo zaposlenih, preden so jim ponudili zaposlitev za nedoločen čas.
- Gospodarska recesija med letoma 2008 in 2009 je povzročila nesorazmerno zmanjšanje števila mladih, ki so bili zaposleni za določen čas, saj delodajalci niso podaljšali številnih pogodb za določen čas, ker so želeli hitro znižati stroške. Od takrat pa se je število takih pogodb sorazmerno povečalo, kar kaže, da delodajalci v razmerah gospodarske negotovosti in vnovične težnje k pripravništvu in poskusni dobi niso naklonjeni zaposlovanju za nedoločen čas.

- Mladi, zaposleni po pogodbah za določen čas, so načeloma, z nekaj redkimi izjemami, upravičeni do enakega socialnega varstva kot tisti, ki so zaposleni po standardnih pogodbah. V praksi pa kratkotrajnost njihove zaposlitve pomeni, da prispevki pogosto ne zadoščajo za upravičenost do nadomestil za na primer brezposelnost, bolezen ali porodniški dopust.
- V številnih državah in sektorjih je razširjeno navidezno samozaposlovanje (kar pomeni, da ima samostojni delavec sklenjeno pogodbo za opravljanje storitev eni stranki ali delodajalcu, podobno kot bi bil zaposlen). Delodajalci si tako znižujejo stroške zaposlovanja, saj plačujejo manj obveznih socialnih prispevkov in se izognejo stroškom, ki jih nalaga zakonodaja o varnosti zaposlitve.
- Samozaposleni v večini držav imajo manj pravic do socialnih prejemkov kot zaposleni, ker je plačevanje prispevkov načeloma prostovoljno. Slabo plačani mladi bolj verjetno ne plačujejo prispevkov, da se izognejo dodatnim stroškom. To velja tudi za pravice do pokojnin na podlagi zavarovanja.
- Čeprav so lahko pogodbe o zaposlitvi za določen čas odskočna deska za pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas, zlasti pri pripravništvu ali poskusni dobi, pa obstajajo dokazi, da se je med krizo sorazmerno zmanjšalo število mladih, ki so prešli na pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas.
- Vse večje zaposlovanje za določen čas med mladimi je mogoče delno pojasniti z ukrepi za spodbujanje zaposlovanja mladih, kot so vladno financiranje programov delovne prakse in državne subvencije za delodajalce, ki zaposlijo mlade.
- V številnih državah so uvedli državne subvencije plač kot spodbudo delodajalcem, da dajo prednost zaposlitvam za določen čas pred zaposlitvami za nedoločen čas.

- Zaradi vse hujših pritiskov gospodarske krize socialni partnerji v številnih državah ne uvrščajo zaposlovanja mladih za določen čas med najpomembnejša politična vprašanja. Kadar se pa o tem vprašanju razpravlja, se razumljivo pokaže razkorak med stališči delodajalcev, ki cenijo prožnost pogodb o zaposlitvi za določen čas, in sindikatov, ki poudarjajo negotovost zaposlitve, ki jo prinašajo take pogodbe.

Smernice politike

Čeprav je rast zaposlovanja za določen čas med mladimi razlog za zaskrbljenost zaradi negotovosti, povezane s to vrsto pogodb, je treba opozoriti, da ljudje z zaposlitvijo za določen čas pogosto ne želijo zaposlitve za nedoločen čas, ali pa opravljajo pripravništvo ali poskusno obdobje, ki mu lahko sledi zaposlitev za nedoločen čas. Vseeno pa morajo vlade preprečiti zlorabe pogodb za določen čas.

Pozorno morajo spremljati tudi samozaposlovanje. Čeprav ni neposrednih dokazov o pristnosti nekaterih oblik samozaposlitve, se zdi, da se je v nekaterih državah število samozaposlenih povečalo, ker delodajalci niso pripravljene zaposliti delavcev za nedoločen čas in jim ponuditi varstva, ki se zagotavlja s standardnimi pogodbami o zaposlitvi.

Treba se je spopasti z vprašanjem socialnega varstva za zagotovitev, da imajo mladi in drugi zaposleni za določen čas ustrezen dostop do nadomestil ob poteku pogodbe ali nesposobnosti za delo zaradi na primer bolezni ali porodniškega dopusta. To se lahko izkaže za težavno nalogo v primerih, ko je plačevanje socialnega zavarovanja prostovoljno in strošek prispevkov mlade odvrne od vključevanja v take sisteme. V sedanjih gospodarskih razmerah tudi vlade težko pokrivajo stroške vse večjega dostopa do socialnega varstva.

Dodatne informacije

Poročilo *Young people and temporary employment in Europe* (Mladi in zaposlovanje za določen čas v Evropi) je na voljo na spletnem naslovu: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef13771.htm>.

Za več informacij se obrnite na uradnico za raziskave Lidio Salvatore na e-naslov: lisa@eurofound.europa.eu.